

Ferit İbrahim (Özgürar) (1882-1953)

Atatürk'ün fotoğrafçısı olarak bilinen ve Türkiye'de ilk 'foto muhabiri' vesikasına sahip Ferit İbrahim Bey, 1882 yılında Üsküdar'da dünyaya geldi. Babası Ayaşlı Miralay İbrahim Bey, annesi İstanbul'un varlıklı ailelerinden birine mensup Asiye Hanım'dır. Ferit İbrahim, babası İbrahim Bey'in Şam'da askerî ve mülkî kaymakamı iken vefatı üzerine küçük yaşta yetim kaldı. Üsküdar İdadisini bitirdikten sonra sırasıyla Mülkiye Mektebi'ni ve Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Hukuk alanında doktora yaptı. **Şura-yı Devlet (Danıştay)** âzâ mülazımı görevindeyken resim ve fotoğraf sanatlarına olan tutkusu nedeniyle memuriyetten ayrıldı. Fotoğraf sanatıyla tanışması 16 yaşında, annesi Asiye Hanım'ın oğluna bir fotoğraf makinesi almasıyla başladı. Tahsil hayatı devam ederken fotoğrafçılık tekniğini geliştirdi. Yurt dışından fotoğrafçılık konusunda yayınlanmış kitap ve dergiler getirtti. Modern fotoğraf tekniklerini gayretleriyle öğrendi. Meşrutiyet döneminin ilk Türk foto muhabiri olarak ünlendi. Ferit İbrahim'in profesyonel fotoğrafçılık yaşamı ise II. Meşrutiyet'in ilanıla örtüştü.

1908 yılında Faik Sabri'nin teklifiyle (Duran) *Resim Kitap*'ta muhabirliğe başladı. Sırasıyla *İkdam*, *Şehbal*, *L'Illustration*, *Daily Graphic*, *Blan*, *Die Woche*, *Illustrierte Zeitung* gibi dergi ve gazetelerde çalıştı. 9 Eylül 1908 tarihinde, Ferit İbrahim Bey İstanbul'da ki Sirkeci İstasyon Birahanesinde ilk fotoğraf kulübünü kurdu. Fotoğraf çekimleri sırasında yaşadığı zorluklar nedeniyle -örneğin padişahın fotoğrafını çekmek istediğinde polisler tarafından derdest edilmiş tir-resmî makamlara başvurdu. Böylelikle '001 numaralı' ilk foto muhabiri vesikasına sahip oldu. Kendisiyle beraber çalışacak yeni fotoğrafçılar yetiştirmek için evinin alt katında fotoğraf atölyesi açtı. Fotoğraf sanatının yanında Hoca Ali Rıza Bey'den resim dersleri aldı, tablolar yaptı. Aile arşivindeki eksiklikler sebebiyle bu tablolar günümüze ulaşamadı.

Ferit İbrahim 1908-1910 yılları arası amatör olarak musikiye yöneldi. Musikiye duyduğu ilgiyle Zöhre-i Musiki Cemiyeti'ni kurdu. Şark Musiki Cemiyeti'nin kuruluşunda yer aldı. Birçok tarihi dönemecin fotoğraflarına imza attı. **31 Mart Olayları** sonrası kurulan darağaçlarındaki infazların, Balkan Savaşları sırasında Haydarpaşa'da Anadolu'dan gelen birliklerin fotoğraflarını çekti. Bâb-ı Âli Baskını'nda da hadiseyi fotoğraflayan kişi oldu. *Malumat* dergisinde Reşit Bey ile beraber çalıştı. 1913'te Sirkeci'de Büyük Postahane karşısında ilk fotoğrafhanesini açtı. 15 Mayıs 1914'te yayınlanan İdman Mecmuasında Sedat Simavi tarafından çizilen karikatürü yer aldı.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla beraber ordu bünyesinde kurulan Merkez Ordu Sinema Dairesi'nde vazifelendirildi. Çanakkale ve Galiçya cephelerinde savaş fotoğrafçısı oldu. Merkez Ordu Sinema Dairesi tarafından cepheye gönderildi, Alman sinemacı Sigmund Weinberg ile Galiçya cephesinde askeri filmler çekti. Galiçya'da bulunduğu süre içerisinde Sirkeci'deki fotoğrafhanesini kapattı. Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle beraber fotoğrafhanesini Beyoğlu'na taşıdı. O dönemde Beyoğlu'ndaki bütün fotoğrafhaneler gayrimüslimlere ait olduğu için Beyoğlu'ndaki ilk Türk fotoğrafhanesi olarak tanındı. Fotoğrafhanesi Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü'nün yer aldığı binadaydı. Sonradan Lale sinemasının bulunduğu binanın üst katına taşındı.

Mütareke yıllarında sinema operatörlüğü yaptı. Cumhuriyet'in ilanı sırasında Beyoğlu ve İstanbul'daki anları ölümsüzleştiren Ferit İbrahim, yeni devletin ilk yıllarında Atatürk'ün fotoğrafçısı oldu. İçişleri Bakanı Cemil Bey'in (Uybadın) tavsiyesi üzerine 1925 yılında Ankara'ya çağrıldı. Fotoğrafçılığın yanı sıra sinema dokümantasyonunda çalıştı. Bir yılı aşkın Ankara'da görev ifa ettikten sonra tekrar Beyoğlu'ndaki fotoğrafhanesine döndü. Çankaya fotoğrafçılığı vazifesi ise Atatürk'ün yurt gezilerinde devam etti. Seyahatlerde ve muhtelif zamanlarda çektiği

Atatürk'ün yedi fotoğrafı, Atatürk tarafından takdir cümleleri ile imzalandı. Ferit İbrahim bu fotoğrafları, Beyoğlu'ndaki fotoğrafhanesinde sergiledi. Cumhuriyet'in ilk yıllarında milli bayramlarda ve yıl dönümlerindeki törenlerde foto film ekiplerinin başkanı olarak yer aldı.

Ferit İbrahim'in Ankara ile yolu 1929 yılında tekrar kesişti. Gazi Numune Çiftliği'nin (**Atatürk Orman Çiftliği**) tanıtım filmlerinin çekilerek, yurt içerisinde gösterilmesi hedefleniyordu. Bu tanıtım filmleri için **Atatürk**, Ferit İbrahim Bey'i görevlendirdi. Ferit İbrahim Bey 1929 yılının ilkbaharında Ankara'ya geldi ve film çekimlerine başladı. Çiftliğin kuruluşundan itibaren geçirdiği aşamaları ve son kerteedeki faaliyetleri içeren film, bin metre uzunluğunda ve sessiz olarak çekildi. Film çok beğenildi ve Gazi, Ferit İbrahim'i bizzat tebrik etti. Film **Cumhuriyet Halk Fırkası** müfettişlikleri, **Türk Ocakları**, **Himaye-i Etfal Cemiyeti** ve **Türk Tayyare Cemiyeti** aracılığıyla film bütün yurttan gösterime girdi. Ferit İbrahim'in fotoğrafçılık faaliyetleri bununla sınırlı kalmadı. 1929 yılındaki Türkiye'nin ilk güzellik yarışmasında güzellik adaylarının fotoğraflarının çekimi, Weinberg stüdyosunda gerçekleştirilirken bu stüdyonun iş yoğunluğundan ötürü, Ferit İbrahim'in stüdyosu da yarışma fotoğraflarının çekiminde vazifelendirildi. 1932 yılında Türkiye ve Dünya güzeli seçilen Keriman Halis'in fotoğraflarını çekti. **Soyadı Kanununun** kabulünün ardından Ferit İbrahim Bey, soyadı tercihi kendisi gibi fotoğrafçı olan oğlu Naim Bey ile ayrı görüştelerdi. Ferit İbrahim Bey, 'Özgürar' soyadını alırken oğlu Naim Bey, 'Gören' soyadını tercih etti. Osmanlı ve Cumhuriyet tarihinin ilk içerik ve fonla fotoğraf çeken fotoğrafçılarından olan Ferit İbrahim, özel yaşamında da dikkat çeken bir isimdir.

Ferit İbrahim Özgürar, yaşamı boyunca dört kez evlendi. İlk eşi Askeri Tıbbiye hocalarından Binbaşı Doktor Münir Bey'in kızı Naciye Hanım'dır. Ferit İbrahim'in bu evlilikten oğlu Naim Gören ve kızı Müzehher Adoran dünyaya geldi. Oğlu Naim Gören, Rober Koleji'nde tahsil gördü ve Ankara'da baba mesleğini sürdürdü. Ferit İbrahim'in ikinci eşi Rabia Hanım'dır. Bu evlilikten çocuğu olmadı. Üçüncü evliliğinden Semha Özden doğdu. Semha Özden de babasının izinden giderek fotoğrafçılık hobisini sürdürdü. Ferit İbrahim Bey, dördüncü evliliğini Fili Hanım'la gerçekleştirdi. Fili Hanım, Ferit İbrahim'in atölyesinde sekreterlik ve banyo yardımcılığı yapmaktaydı. Bu evlilikten çocukları olmadı. Ferit İbrahim Bey'in 1953 yılının ocak ayında vefat etmesi üzerine Karacaahmet mezarlığına defnedildi. Son eşi Fili Özgürar'ın Ferit İbrahim'e ait arşivini elden çıkartarak Yunanistan'a yerleşmesinden ötürü arşivinin büyük bir kısmı maalesef günümüze ulaşmamıştır.

Çağhan SARI

KAYNAKÇA

BEYOĞLU, Süleyman, **İmparatorluktan Cumhuriyete Türk Sineması (1895-1939)**, Dergah Yayınları, İstanbul 2018.

ERUTKU, Bülent Ümit, "1929 Yılı Türkiye Güzellik Müsabakası İçin Çekilen Fotoğraflar Üzerinden Değerlendirmeler", **İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi**, C VI, S 2, s.1-13.

EVREN, Burçak, "Cumhuriyettten Önce Türkiye'de Fotoğraf", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, 3. Cilt, İletişim Yayınları, İstanbul 1981, s.788-791.

GÜRTUNCA ŞENCAN, Elif Evrim, "Robert Kolej'de Öğrenim Gören Türk Öğrenciler Üzerine Prosopografik Bir Çalışma (1863 - 1971)" **Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü**, Doktora Tezi, Ankara 2017.

MARTTİN, Volkan, "Arşiv ve Hatırat Kayıtlarına Göre Muallim Necati Bey'in Savaş Fotoğrafçısı Olarak Görevlendirilmesi

ve Diğer Fotoğrafçılık Faaliyetleri”, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, C 16, S. 24, s.269-288.

ODABAŞI, Arda, “II. Meşrutiyet’te Kitle İletişimi (1908 – 1918)”, **Türkiye’de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın**, C I, ed. Prof. Dr. Korkmaz Alemdar, Gazeteciler Cemiyeti, s.14-23.

ÖNEN, Fatih, “Osmanlı Devleti’nde Fotoğrafçılığın Gelişimi ve Fotoğrafın Tarihsel Kaynak Değeri”, **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2016.

ÖZUYAR, Ali, **Türk Sinema Tarihinden Fragmanlar (1896-1945)**, Phoenix Yayınları, Ankara 2013.

ÖZUYAR, Ali, “Çankaya Köşkü’nde Sinema”, **Atlas Tarih Dergisi**, Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı 2, İstanbul 2020, s.116-123.

TEKKILIÇ, E. İrem & ALP, K. Özlem, “Türkiye’de Moda Fotoğrafının Tarihsel Gelişimi”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C XXI, S 2, s.311-329.

TOROS, Taha, “İlk Türk Fotoğrafhanesi ve Ferit İbrahim”, **REFO Fotoğraf Sanatı Dergisi**, Ağustos 1990, S 15, s. 14-22.

TOKMAKÇIOĞLU, Erdoğan, **Türk Basın Tarihi**, İsim Yayınları, Ankara 2011.

UZUN, Ruhdan, “Spor Basınının Gelişimi”, **Türkiye’de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın**, C I, ed. Prof. Dr. Korkmaz Alemdar, Gazeteciler Cemiyeti, s.341-349.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ferit-ibrahim-ozgurur-1882-1953/?pdf=3660> adresinden erişilmiştir